Eduskunta
Lakivaliokunta
lav@eduskunta.fi

U 5/2014 vp

Lausunto liikesalaisuuksien suojaa koskevasta ehdotuksesta parlamentin ja neuvoston direktiiviksi (U 5/2014 vp, jatkokirje)

Eduskunnan lakivaliokunta on pyytänyt Suomen Yrittäjiltä lausuntoa koskien U-jatkokirjelmää (U 5/2014) ehdotuksesta direktiiviksi liikesalaisuuksien suojasta. Suomen Yrittäjät suhtautuu myönteisesti direktiiviehdotuksen tavoitteisiin. Olemme aikaisemmin lausuneet asiasta talousvaliokunnalle 28.2.2014 ja tässä aikaisemmassa lausunnossamme esitetyt näkökannat ovat edelleen ajankohtaisia. Aikaisempi kantamme on ollut pitkälti valtioneuvoston kantaa vastaava. Esitämme tässä yhteydessä täsmentäviä huomioita direktiiviehdotuksen keskeisimmistä ongelmista ja esitämme kunnioittavasti lausuntonamme seuraavaa.

Liikesalaisuuksien riittävä suoja on tarpeen

Liikesalaisuuksien oikeudellinen suoja on tärkeä yritysten tiedon ja taidon suojaamisen keino teollis- ja tekijänoikeuksien rinnalla. Liikesalaisuudet ovat olennaisen tärkeitä yritysten jokapäiväisessä toiminnassa. Direktiiviehdotuksessa liikesalaisuudella tarkoitetaan salaista tietoa, jolla on kaupallista arvoa salaisuutensa vuoksi ja jota on pyritty pitämään salassa riittävin toimenpitein. Liikesalaisuuksia ovat esimerkiksi tiedot asiakkaista ja tavarantoimittajista, liiketoimintaprosesseista, liiketoimintasuunnitelmista ja markkinatutkimuksista.

Sisämarkkinoiden toimivuuden kannalta liikesalaisuuksien yhdenmukainen suoja Euroopan Unionissa olisi eittämättä tarpeen. Kattava ja yhdenmukainen suoja olisi tärkeä erityisesti pienille ja keskisuurille yrityksille sekä toimintaansa aloitteleville yrityksille, joilla ei välttämättä ole riittäviä resursseja teollis- ja tekijänoikeuksien hallinnoimiseen, valvontaan ja puolustamiseen. Toisaalta kaikkia liikesalaisuutena pidettäviä tietoja ei ole edes mahdollista suojata teollis- tai tekijänoikeudella. Yrityksillä tulisi olla käytettävissään tehokkaita oikeuskeinoja liikesalaisuuksien luvatonta käyttöä vastaan.

Nykyisin liikesalaisuuksia koskeva sääntely vaihtelee EU-maissa ja järjestelmien hajanaisuus vaikuttaa kielteisesti yhteistyöhön, jota yritykset ja tutkimuskumppanit harjoittavat yli rajojen. Tämä vaikeuttaa EU:n sisä-

markkinoiden hyödyntämistä innovointiin ja talouskasvuun. Direktiiviehdotuksen tavoitteet liikesalaisuuksien suojan vähimmäistason harmonisoinnista ovat siten kannatettavia.

Suomessa liikesalaisuuksien suoja on varsin kattavasti säännelty. Liikesalaisuuksien suojasta on säädetty laissa sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa (1061/1978, SopMenL), työsopimuslaissa (55/2001, TSL) ja rikoslaissa (39/1889, RL). Voimassaoleva kansallinen sääntely antaa tosiasiallisesti hyvän suojan liikesalaisuuksien oikeudetonta käyttöä, hankintaa ja ilmaisemista vastaan. Erityisesti toimiva rikosoikeusjärjestelmämme takaa korkeatasoisen suojan liikesalaisuuksille.

Ehdotetussa direktiivissä on useita ongelmia

Direktiivissä tulisi määritellä ainoastaan suojan vähimmäistaso

Direktiivissä ehdotetaan yhteistä liikesalaisuuksien määritelmää ja määritellään ne tilanteet, jolloin liikesalaisuuksien hankinta, käyttö ja ilmaiseminen on laitonta. Lisäksi direktiivissä määritellään tilanteet, milloin lähtökohtaisesti laiton liikesalaisuuksien hankinta, käyttö tai ilmaiseminen olisi kuitenkin sallittua. Lisäksi direktiiviehdotuksessa esitetään käytettävissä olevien oikeussuojakeinojen yhtenäistämistä.

Direktiiviehdotuksen merkittävin ongelma koskee ehdotettavan sääntelyn luonnetta. Katsomme, että direktiivin tulisi olla selvästi ns. minimidirektiivi, eli direktiivissä pitäisi asettaa vain liikesalaisuuksien suojan vähimmäistaso, josta voitaisiin kansallisesti poiketa säätämällä laajempaa suojaa. Neuvoston yleisnäkemyksen mukainen direktiiviehdotus ei jätä riittävästi harkintavaltaa ja joustovaraa jäsenvaltioille, mikä voi johtaa Suomessa voimassaolevan suojan kaventumiseen. Olisi erittäin huolestuttavaa, jos liikesalaisuuksien suojan nykytaso heikkenisi ehdotetun direktiivin myötä.

Direktiivi on epäselvä ja tulkinnanvarainen

Direktiivin ongelmana on myös sen paikoittainen epäselvyys ja tulkinnanvaraisuus. Erityisesti direktiiviehdotuksen 4 artikla, jossa määrätään poikkeuksista niihin tilanteisiin, joissa liikesalaisuuksien käyttö olisi muuten laitonta, on erittäin tulkinnanvarainen. Artiklan mukaan liikesalaisuuden haltija ei esimerkiksi voisi puuttua jonkun sinänsä laittomaan liikesalaisuuksien hankintaan, käyttöön tai ilmaisemiseen, jos tämä on toiminut ”yleisen julkisen intressin” vuoksi tarkoituksenaan paljastaa ”rikkomus, väärinkäytös, petos tai laittomuus” (direktiiviehdotuksen englanninkielisessä versiossa käytetään termejä *misconduct, wrongdoing, fraud* ja *illegal activity*). Tämä tarkoittaisi siten, että vaikka liikesalaisuus olisi hankittu tietoon ja paljastettu sinänsä laittomasti, liikesalaisuuden haltija ei voisi turvautua direktiivin mukaisiin oikeuskeinoihin, jos liikesalaisuuden

paljastajan tarkoituksena olisi paljastaa ”väärinkäytös” ja tämä toimisi ”julkisen intressin” vuoksi.

Direktiivin muotoiluun vaikuttanee tältä osin vahva sananvapauskäsitys tietyissä jäsenvaltioissa, minkä vuoksi liikesalaisuuksien suoja olisi alisteinen tilanteille, joissa liikesalaisuus on voitava paljastaan yleisen julkisen intressin vuoksi. Direktiivillä ei kuitenkaan ole tarkoitus rajoittaa tai laajentaa mitään EU:n perusoikeuskirjan mukaisia ihmisoikeuksia, vaan direktiiviin otetut viittaukset perusoikeuksiin saavat sisältönsä perusoikeuskirjan nykyisen tulkintakäytännön mukaisessa laajuudessa.

Direktiivin 4 artiklan muotoiluja voi kuitenkin pitää aiheellisesti ongelmallisina. On epäselvää, mitä tarkoitetaan ”väärinkäytöksellä”, ja mikä on sellainen ”yleinen julkinen intressi”, jonka vuoksi liikesalaisuuksia voitaisiin paljastaa. Lisäksi on epäselvää, kuka päättää sen, mitä näillä vahvasti subjektiivisilla käsitteillä tarkoitetaan. Rajanveto laillisen ja laittoman toiminnan välillä voidaan tehdä objektiivisin perustein, mutta on täysin subjektiivisten arvostusten varassa, mikä on ”väärinkäytös” ja mikä ei. Tällaisten subjektiivisten kriteerien ottamista lakiin pitäisi välttää lainsäädännön yksiselitteisyys- ja tarkkarajaisuusvaatimuksen vuoksi.

Direktiivin ehdotetut säännökset vanhentumisaikaa ja perusteettomia kanteita koskien aiheuttavat myös ongelmia. Näiltä osin viittaamme erityisesti aikaisempaan lausuntoomme asiassa ja esitämme huolen siitä, että direktiivi tosiasiassa heikentäisi liikesalaisuuksien suojaa Suomessa. Lisäksi direktiivin suhde työlainsäädäntöön jää direktiiviehdotuksen perusteella epäselväksi, mitä on pidettävä ehdotuksen heikkoutena. Epäselväksi jää erityisesti se, voitaisiinko työsopimuksissa tai työsuhteissa muuten sopia kilpailukiellosta nykyisen TSL 3 luvun 5 §:n mukaisesti. Direktiivin oikeusperusta ei kuitenkaan oikeuta puuttumaan työlainsäädäntöön, joten direktiiviä olisi tältä osin selvennettävä.

Direktiivillä ei saa puuttua kansalliseen rikosoikeuteen

Kuten edellä on todettu, vahva liikesalaisuuksien suoja Suomessa perustuu erityisesti rikoslain 30 luvun säännöksiin. Direktiivissä kuitenkin ehdotetaan, että vaikka direktiivi ei sinänsä vaikuttaisi jäsenvaltioiden rikosoikeuteen, jäsenvaltiot eivät kuitenkaan saisi soveltaa rikosoikeudellista sääntelyä 4 artiklan mukaisiin tilanteisiin, joissa liikesalaisuuksien sinänsä laiton käyttö olisikin oikeutettua. Direktiivin oikeusperusta ei anna Euroopan Unionille toimivaltaa säännellä rikosoikeudellisista kysymyksistä. Direktiivin pitäisikin koskea vain siviilioikeudellisia oikeussuojakeinoja. Pidämme huolestuttavana direktiivin mahdollisia Suomen rikosoikeuden soveltamista rajoittavia vaikutuksia liikesalaisuuksien suojan osalta.

Direktiivi saattaa heikentää liikesalaisuuksien suojaa Suomessa

Suomen Yrittäjien näkemyksen mukaan tavoite kehittää liikesalaisuuksien suojaa EU:n alueella on kannatettava. Liikesalaisuudet ovat erityisen tär-

keitä pienille ja keskisuurille yrityksille (pk-yrityksille) ja uusille yrityksille, koska näillä ei ole useinkaan asianmukaista teollis- ja tekijänoikeudellista suojaa innovaatioilleen. Liikesalaisuuksien taloudellisen arvon vuoksi kilpailijat saattavat pyrkiä hankkimaan niitä laittomasti, esimerkiksi varastamalla niitä, kopioimalla niitä luvattomasti tai rikkomalla luottamuksellisuusvaatimuksia. Ehdotettava direktiivi ei kuitenkaan neuvoston yleisnäkemyksen mukaisessa muodossa välttämättä lainkaan paranna liikesalaisuuksien suojaa Suomessa, päinvastoin. Tätä on pidettävä erittäin huolestuttavana.

Edellä on esitetty yksityiskohtaisia huomioita direktiiviehdotuksen ongelmista. On kuitenkin huomattava, että jos direktiivi olisi luonteeltaan selvästi minimidirektiivi, direktiiviehdotuksen suomalaista suojaa kaventavat ongelmat ja tulkinnanvaraisuudet olisivat voitettavissa. Minimisääntelyn luonteen varmistamisen tulisikin olla Suomen ensisijainen tavoite direktiiviä koskevissa neuvotteluissa. Jos Suomi voisi pitää kansallisesti voimassa pidemmälle menevää liikesalaisuuksien suojaa, direktiivin tarkoitus liikesalaisuuksien paremmasta suojasta unionissa voisi toteutua myös Suomen näkökulmasta.

Suomen Yrittäjät

Albert Mäkelä
lainopillinen asiamies